

SFS 2000:354

Utkom från trycket
den 7 juni 2000

Lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård;

utfärdad den 25 maj 2000.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs i fråga om lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

dels att 4, 5, 9–10 a, 11, 18–21, 25, 26 och 30 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas elva nya paragrafer, 2 a, 2 b, 10 b, 11 a–11 c, 21 a–21 c, 22 b och 26 a §§ av följande lydelse.

2 a § Tvångsåtgärder vid vård enligt denna lag får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga, skall de användas.

Tvång skall utövas så skonsamt som möjligt och med största möjliga hänsyn till patienten.

2 b § Tvångsåtgärder i syfte att genomföra vården får användas endast om patienten inte genom en individuellt anpassad information kan förmås att frivilligt medverka till vård. De får inte användas i större omfattning än vad som är nödvändigt för att förmå patienten till detta.

4 §² Den som avses i 1 § andra stycket 2, 3 eller 4 får ges rättspsykiatrisk vård om

1. han lider av en allvarlig psykisk störning,

2. han med hänsyn till sitt psykiska tillstånd och sina personliga förhållanden i övrigt har behov av psykiatrisk vård, som kan tillgodoses genom att han är intagen på en sjukvårdsinrättning, och

3. han motsätter sig sådan vård eller det till följd av hans psykiska tillstånd finns grundad anledning att anta att vården inte kan ges med hans samtycke.

Om någon som vårdas enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård anhålls, häktas, tas in på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning eller tas in i eller förpassas till kriminalvårdsanstalt, skall beslutet om sådan vård anses som ett beslut om rättspsykiatrisk vård.

¹ Prop. 1999/2000:44, bet. 1999/2000:SoU13, rskr. 1999/2000:207.

² Senaste lydelse 1998:617.

5 §³ Beslut om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första stycket fattas av en chefsöverläkare vid en enhet som avses i 6 § första stycket andra meningen eller andra stycket. För ett sådant beslut krävs att ett vårdintyg har utfärdats av någon annan läkare. Beträffande vårdintyg, undersökning för vårdintyg samt fastspänning, avskiljande och behandling gäller därvid bestämmelserna i 4 §, 5 §, 6 a § och 6 b § första stycket andra meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård i tillämpliga delar.

En fråga om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första stycket skall avgöras skyndsamt efter undersökning av patienten.

Om rätten har fattat beslut om rättspsykiatrisk undersökning och den misstänkte har tagits in på undersökningsenheten, krävs inte något vårdintyg för beslut om rättspsykiatrisk vård. Detsamma gäller den som är anhållen, häktad, intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt eller som är intagen i eller skall förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a § brottsbalken och som förts till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket andra meningen för frivillig psykiatrisk vård.

9 § Chefsöverläkaren får, utom i fall då vården förenats med särskild utskrivningsprövning, ge en patient som genomgår rättspsykiatrisk vård på grund av beslut enligt 31 kap. 3 § brottsbalken av domstol, tillstånd att under viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Tillståndet får ges för visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillståndet får också ges för en längre period, om det finns särskilda skäl att anta att åtgärden är angelägen för att förbereda att tvångsvården upphör. Tillstånd får ges endast under förutsättning att det står i överensstämmelse med vårdplanen.

Ett tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område får förenas med särskilda villkor. I fråga om vilka villkor som får föreskrivas gäller bestämmelserna i 25 a § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Chefsöverläkaren får återkalla ett tillstånd som avses i första stycket om förhållandena kräver det.

10 § Beträffande den som genomgår rättspsykiatrisk vård efter beslut enligt 31 kap. 3 § brottsbalken om särskild utskrivningsprövning prövas frågan om tillstånd att under en viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område av länsrätten efter ansökan av chefsöverläkaren eller patienten.

Vid sin prövning skall rätten särskilt beakta arten av den brottslighet som föranlett beslutet om särskild utskrivningsprövning, risken för återfall i brottslighet och verkan av den vård och behandling som patienten genomgått. Tillståndet får ges för visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillståndet får också ges för en längre period, om det finns särskilda skäl att anta att åtgärden är angelägen för att förbereda att den rättspsykiatriska vården upphör. Tillstånd får ges endast under förutsättning att det står i överensstämmelse med vårdplanen.

Ett tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område får förenas med särskilda villkor. I fråga om vilka villkor som får föreskrivas gäller bestämmelserna i 25 a § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Länsrätten får efter ansökan av chefsöverläkaren överlämna åt denne att beträffande viss patient besluta om tillstånd enligt första stycket. När det finns skäl för det, får länsrätten återta denna befogenhet. Chefsöverläkaren får återkalla ett tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område, om förhållandena kräver det.

10 a §⁴ Beträffande den som genomgår rättspsykiatrisk vård efter beslut enligt 31 kap. 3 § brottsbalken om särskild utskrivningsprövning får chefsöverläkaren ge tillstånd till vistelse på egen hand utanför vårdavdelningen men inom sjukvårdsinrättningens område endast om länsrätten har medgivit det.

Vid sin prövning av ansökan av chefsöverläkaren om sådant medgivande som avses i första stycket skall rätten särskilt beakta arten av den brottslighet som föranlett beslutet om särskild utskrivningsprövning, risken för återfall i brottslighet, verkan av den vård och behandling som patienten genomgått och säkerhetsförhållandena vid sjukvårdsinrättningen. Medgivandet får ges tills vidare eller för viss tid och får återkallas om förhållandena föranleder det.

Chefsöverläkaren skall underrätta länsrätten om förhållanden som är av betydelse för frågan om ett lämnat medgivande skall bestå.

10 b § Chefsöverläkaren får ge tillstånd till den som genomgår rättspsykiatrisk vård med stöd av 1 § 3 eller 4 att vistas på egen hand utanför vårdavdelningen men inom sjukvårdsinrättningens område endast om Kriminalvårdsstyrelsen respektive Statens institutionsstyrelse har medgivit det. Chefsöverläkaren skall underrätta Kriminalvårdsstyrelsen respektive Statens institutionsstyrelse om förhållanden som är av betydelse för frågan om ett lämnat medgivande skall bestå.

11 §⁵ Den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a § brottsbalken och som genomgår rättspsykiatrisk vård får ges tillstånd att under en viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Tillståndet får ges för visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillståndet får också ges för en längre period, om det finns särskilda skäl att anta att åtgärden är angelägen för att förbereda att tvångsvården upphör. Tillstånd får ges endast under förutsättning att det står i överensstämmelse med vårdplanen.

Ett tillstånd enligt första stycket får förenas med särskilda villkor. I fråga om vilka villkor som får föreskrivas gäller bestämmelserna i 25 a § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

11 a § En fråga om tillstånd enligt 11 § första stycket prövas, efter ansökan av chefsöverläkaren eller patienten, av Kriminalvårdsstyrelsen i fråga

⁴ Senaste lydelse 1995:738.

⁵ Senaste lydelse 1998:617.

om den som är intagen i kriminalvårdsanstalt och av Statens institutionsstyrelse i fråga om den som är intagen i ett särskilt ungdomshem. Om ansökan har gjorts av patienten, skall yttrande inhämtas från chefsöverläkaren. Tillstånd skall inhämtas även då patienten vid vistelsen utanför sjukvårdsrättningens område skall vara åtföljd av sjukvårdspersonal.

11 b § Om missbruk inte kan befaras kan den som är häktad eller är intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning och som genomgår rättspsykiatrisk vård ges tillstånd att under viss kort tid vistas utanför sjukvårdsrättningens respektive undersökningsenhetens område för att besöka en närstående som är svårt sjuk, närvara vid en närståendes begravning eller om det annars finns synnerliga skäl. Under vistelsen utanför sjukvårdsrättningens respektive undersökningsenhetens område skall den som är häktad bevakas, om inte en sådan tillsyn av särskilda skäl kan antas vara onödig.

En fråga om tillstånd enligt första stycket prövas av Kriminalvårdsstyrelsen. I beslutet skall anges om patienten skall stå under bevakning eller inte.

11 c § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får genom föreskrifter eller beslut i särskilda fall flytta över Kriminalvårdsstyrelsens befogenhet enligt 10 b, 11 a och 11 b §§ till någon annan kriminalvårdsmyndighet än styrelsen eller till tjänstemän inom kriminalvården.

18 § Patienten får hos länsrätten överklaga ett beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag som innebär

1. intagning enligt 5 § för rättspsykiatrisk vård, varvid överklagandet skall anses innefatta även en begäran att vården skall upphöra,

2. avslag på en begäran att den rättspsykiatriska vården skall upphöra i fall som avses i 12 §,

3. avslag på en begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område i fall som avses i 9 § eller 10 § fjärde stycket första meningen eller meddelande av villkor i samband med en sådan vistelse,

4. återkallelse enligt 9 § eller 10 § fjärde stycket tredje meningen av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område, eller

5. förordnande enligt 8 § jämförd med 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård om förstöring eller försäljning av egendom.

I övrigt får beslut av chefsöverläkaren enligt denna lag inte överklagas. Chefsöverläkaren får inte överklaga rättens beslut enligt denna lag.

När ett beslut av chefsöverläkaren överklagas, skall överklagandet ges in till länsrätten. Länsrätten prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har överklagandet kommit in för sent, skall länsrätten avvisa det, om förseeningen inte beror på att chefsöverläkaren har lämnat patienten en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Överklagandet skall inte avvisas, om det har kommit in till chefsöverläkaren innan tiden för överklagande har gått ut. I ett sådant fall skall chefsöverläkaren omedelbart vidarebefordra överklagandet till länsrätten.

19 §⁶ Kriminalvårdsstyrelsens respektive Statens institutionsstyrelses beslut enligt 8 § andra stycket, 10 b §, 11 a § och 11 b §, får överklagas av pa-

tienten hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

20 § Allmän åklagare får överklaga

1. beslut enligt 10 § första stycket av länsrätten att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område,
2. beslut enligt 10 § fjärde stycket första meningen av länsrätten att överlämna åt chefsöverläkaren att beträffande viss patient besluta om tillstånd att vistas utanför sjukvårdsinrättningens område,
3. beslut enligt 16 § att vården skall upphöra,
  - om åklagare före beslutet har anmält till rätten att beslutet kan komma att överklagas.

21 §⁷ Frågor enligt denna lag vilka skall prövas i en länsrätt handläggs av den länsrätt inom vars domkrets sjukvårdsinrättningen är belägen.

21 a § Mål enligt denna lag skall handläggas skyndsamt. Så snart en ansökan eller anmälan har kommit in till länsrätten, skall rätten pröva om den har kommit in i tid. Har den kommit in för sent, skall rätten skyndsamt underätta chefsöverläkaren om detta.

Ett mål hos en länsrätt skall tas upp till avgörande inom åtta dagar från den dag då ansökan, anmälan eller överklagandet kom in till länsrätten. Om målet gäller en patient som genomgår rättspsykiatrisk vård enligt 31 kap. 3 § brottsbalken med beslut om särskild utskrivningsprövning, skall målet tas upp till avgörande inom femton dagar från den dag då målet anhängiggjordes vid länsrätten. Länsrätten får förlänga tidsfristerna om det behövs ytterligare utredning eller om någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Föreskrifterna i andra stycket gäller inte mål om förstöring eller försäljning av sådan egendom som avses i 24 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Länsrätten får förordna rörande saken i avvaktan på att målet avgörs.

21 b § I fråga om muntlig förhandling gäller bestämmelserna i 36 och 37 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. I fråga om mål enligt 10 a eller 10 b §§ skall dock 36 § och 37 § andra stycket nämnda lag inte tillämpas.

21 c § Vid handläggningen i kammarrätt av mål enligt denna lag skall nämndemän ingå i rätten. Detta gäller dock inte mål som enbart gäller en fråga som avses i 18 § första stycket 2, 3, 4 eller 5.

I ett mål enligt 18 § första stycket 3 eller 4, i fall då vården är förenad med särskild utskrivningsprövning, skall dock nämndemän ingå i kammarrätten.

22 b § I fråga om den som genomgår rättspsykiatrisk vård enligt 31 kap. 3 § brottsbalken med beslut om särskild utskrivningsprövning får allmän åklagare ansöka om att länsrätten upphäver beslut om

- tillstånd till vistelse utanför vårdinrättningens område, eller

⁷ Senaste lydelse 1995:738.

– överlämnande åt chefsöverläkaren att besluta om tillstånd till vistelse utanför vårdinrättningens område.

I ett mål enligt första stycket skall länsrätten inhämta yttrande av chefsöverläkaren.

25 § Beslut som meddelas enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Om åklagaren före en länsrätts beslut har anmält att beslutet kan komma att överklagas, får länsrättens eller kammarrättens beslut inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft eller rätten dessförinnan har underrättats om att beslutet inte kommer att överklagas.

26 §⁸ Chefsöverläkaren skall se till att en patient som vårdas enligt denna lag, så snart patientens tillstånd tillåter, genom en individuellt anpassad information upplyses om sin rätt att få en stödperson.

När rättspsykiatrisk vård i fall som avses i 1 § andra stycket 1 har påbörjats eller upphört, skall chefsöverläkaren snarast underrätta vederbörande nämnd enligt lagen (1998:1656) om patientnämndsverksamhet m.m. om att så har skett. Nämnden skall i fall som avses i 4 § underrättas när patienten enligt 18 § första stycket 2 har överklagat ett beslut av chefsöverläkaren att den rättspsykiatriska vården inte skall upphöra, liksom när vården efter överklagandet har upphört.

Föreskrifterna om stödperson i 30–31 a §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård gäller i tillämpliga delar vid rättspsykiatrisk vård som ges på en sjukvårdsinrättning. Föreskriften i 30 § tredje stycket andra meningen nämnda lag om rätt för stödpersonen att besöka patienten på vårdinrättningen gäller dock bara i den mån det inte möter hinder på grund av bestämmelserna i 8 § tredje stycket denna lag eller 16 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. om möjlighet att besluta om inskränkningar i patientens rätt att ta emot besök.

26 a § Om det finns särskilda skäl med hänsyn till en stödpersons säkerhet, skall chefsöverläkaren lämna ut nödvändiga upplysningar om patienten till stödpersonen eller till den nämnd som avses i 26 § andra stycket.

30 §⁹ En patient som vårdas med stöd av denna lag skall så snart hans tillstånd medger det genom chefsöverläkarens försorg upplysas om sin rätt

1. att enligt 18 § överklaga vissa beslut,
2. att ansöka enligt 16 § andra stycket om att den rättspsykiatriska vården skall upphöra,
3. att ansöka enligt 10 eller 11 § om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område,
4. att anlita ombud eller biträde, och
5. att enligt 22 a § få offentligt biträde.

Denna lag skall finnas anslagen inom sjukvårdsinrättningen eller undersökningsenheten, väl synlig för patienterna.

⁸ Senaste lydelse 1998:1664.

⁹ Senaste lydelse 1996:1651.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.
  2. Har ett vårdintyg utfärdats före den 1 juli 2000, får intagning beslutas på grundval av det och enligt äldre föreskrifter senast den 4 juli 2000.
  3. Ett tillstånd att vistas utanför sjukvårdsinrättningens område under återstoden av vårdtiden och som har meddelats enligt äldre föreskrifter gäller längst till dess att länsrätten beslutat om fortsatt vård.

På regeringens vägnar

LARS ENGQVIST

Björn Reuterstrand
(Socialdepartementet)

